

ПОШИРЕННЯ ТА ЕКОЛОГІЯ МОЛЮСКІВ РОДУ UNIO (*MOLLUSCA: BIVALVIA: UNIONIDAE*) НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Шевчук Т. В., Пампура М. М.

Житомирський державний університет імені Івана Франка, кафедра зоології

Представники родини Unionidae Rafinesque, 1820 є одними з найпоширеніших прісноводних молюсків України. Вони відіграють важливу роль в існуванні гідробіоценозів. За останні роки відбулись значні зміни гідрохімічних, гідрологічних характеристик водойм України, що суттєво вплинуло на розповсюдження перлівницевих, щільність поселення їх популяцій. Саме тому вивчення видового складу, поширення, екології молюсків родини Unionidae набуло особливої актуальності.

Метою нашого дослідження було вивчення особливостей поширення, екології молюсків роду Unio Philipsson, 1788 на території України. Ми поставити перед собою наступні завдання:

1. Вивчити видовий склад перлівниць, визначити ареали їх розповсюдження в межах України.
2. Проаналізувати особливості хорології та щільності поселення молюсків роду Unio у зв'язку із змінами умов їх існування.

Збори матеріалу проводилися в травні-жовтні 2008-2009 рр. Всього обстежено більше 200 пунктів. Молюсків збирали вручну, проводили їх видову ідентифікацію (Корнюшин, 2002, Glöer, Meier-Brook, 1998). Щільність населення популяцій визначали методом площадок, розраховували частоту трапляння видів (Жадин, 1952). Оцінювали гідрологічні особливості (швидкість течії, характер донних відкладень) місць існування перлівницевих. Активну реакцію середовища визначали електрометрично.

Отже, на території України поширені 3 види молюсків роду Unio: *U. pictorum* Linnaeus, 1758, *U. tumidus* Philipsson, 1788, *U. crassus* Philipsson, 1788.

За результатами власних досліджень, найбільш розповсюдженими є *U. pictorum* та *U. tumidus*, частота трапляння яких становить 39,42%. В 67 із 82 випадків молюски знайдені разом. Середня щільність поселення *U. pictorum* – 6-8 екз./м². Для *U. tumidus* даний показник дещо менший (4–6 екз./м²). Часто зустрічаються в річках, озерах, ставках з піщано-мулистим, глинисто-мулистим, глинисто-кам'янистим дном.

Віддають перевагу повільній та середній швидкості течії. Діапазон рН води становить 7,01-8,65. Вказані види екологічно досить пластичні, тому поширені майже по всій Україні. Проте в річках Приазов'я нами було знайдено лише уламки черепашок *U. tumidus* (р. Кальміус, Донецьк) та *U. pictorum* (р. Молочанськ Запорізької обл.), або взагалі не виявлено перлівниць (р. Токмак, Токмак Запорізької обл.). Крім того, в водотоках Криму не зареєстрований *U. pictorum*.

U. crassus виявлений в 26 із 208 досліджених біотопів (частота трапляння – 12,5%). Щільність поселення популяцій даного виду становить 2–5 екз./м. Ці показники менші, ніж вказувались у літературі 30-80 років назад. Зустрічався тільки в річках на піщаних, піщано-мулистих, кам'янисто-піщаних донних відкладеннях з намулом. Відмічений в умовах мезо-та оліготипу швидкості течії при рН від 7,1 до 8,43. В 69,2% випадків знайдений разом з *U. pictorum* та *U. tumidus* в 19,2% – лише з одним із них, в 11,6% – окремо. Слід зазначити, що *U. crassus* погано адаптується до антропогенно змінених умов існування, тому він став менш поширеним, ніж відмічалось раніше. Нами даний вид не виявлений в басейні Західного Бугу та річках Приазов'я.

Отже, *U. pictorum* та *U. tumidus* є домінантними видами серед перлівниць України. Результати дослідження свідчать про скорочення ареалу *U. crassus*, що пов'язано з нездатністю молюска пристосовуватися до змін екологічних умов середовища. Крім того, спостерігається зменшення щільності населення його популяцій, що призводить до скорочення загальної чисельності виду.